

РЕЗЮМЕ

Л. Н. Рубан. Использование коммуникативного подхода для развития речи у детей дошкольного возраста (взгляды американского педагога-реформатора Джона Холта).

Статья раскрывает значение коммуникативного подхода для развития речи у детей дошкольного возраста в ракурсе взглядов американского педагога-реформатора Джона Холта. Дж. Холт утверждал, что для того, чтобы развивать речь, необходимо слышать ее, а также иметь возможность говорить. Дж. Холт подчеркивал на реализации коммуникативного подхода к обучению речи. Анализ работ Дж. Холта свидетельствует об оригинальности его подхода к обучению и развитию речи у детей. Педагог выделяет целый ряд педагогических средств, которые можно использовать для успешного обучения речи, в частности: коммуникативный подход; проявление настойчивости во время экспериментирования каждым ребенком; учет сложности процесса правильно и красиво говорить.

Ключевые слова: Джон Холт, дети дошкольного возраста, речь, мышление, коммуникативный подход, педагогическое мастерство.

SUMMARY

L. Ruban. Usage of communicative approach to speech development of preschool children (views of the american educator and reformer John Holt).

The paper highlights the importance of communicative approach to speech development of preschool children from the perspective of views of the American educator and reformer John Holt. John Holt claimed that in order to develop speech, we should hear speech and have an opportunity to talk. John Holt pointed out the need to implement the communicative approach in teaching speech. Analysis of works of John Holt proves the originality of his approach to learning and language development of children. The educator identifies a number of pedagogical tools for successful teaching of speech in particular: communicative approach, application of persistence during experimentation by each child, taking into account the complexity of the ability to speak properly.

Key words: John Holt, preschool children, speech, thinking, communicative approach, art of teaching.

УДК 37.(091)

О. А. Устименко-Косоріч

Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка

БАЯННО-АКОРДЕОННА ПАНОРАМА СЕРБІЇ: ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено дослідженню сербської баянно-акордеонної школи та її розвитку в різних контекстах: педагогічної думки, культурноосвітніх проблем, характерних тенденцій та закономірностей. Кожний етап привніс змістові доповнення, розкриваючи динаміку розвитку сербської баянно-акордеонної школи від народження просвітницьких форм у контексті розквіту масового музикування через становлення педагогічної діяльності та виконавської практики ідейних окремих лідерів, ствердження її позицій в світовому просторі, піднесення продуктивного рівня інноваційних педагогічних технологій, творчої діяльності її представників.

Ключові слова: баянно-акордеонна школа, музична освіта, методи, педагогічні технології, педагог, фундатор, репертуар.

Постановка проблеми. Концепція звернення до аналізу педагогічних технологій провідних баянно-акордеонних освітніх центрів Сербії, методико-технологічних підходів окремих представників обумовлена усвідомленням їх значущості в процесі професійної підготовки баяністів-акордеоністів. Адже критичний аналіз педагогом методичних прийомів як атрибута творчості кожного баяніста-акордеоніста детермінує створення власних методичних проєктів у реалізації складних художньо-технологічних завдань. Відзначимо, що аналіз різних методичних положень уможлиблює їх віртуальне перенесення в умови інших культур, різних національних баянно-акордеонних шкіл. Вивчення педагогічного досвіду видатних педагогів сербських баянно-акордеонних центрів, загальні положення та висновки дослідження значно розширюють коло знань у галузі музичної педагогіки, в чому й полягає доцільність та актуальність нашої роботи.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми навчання і виховання музикантів, спеціальної підготовки виконавців та композиторів, викладачів музики і музикознавців-дослідників неодноразово, починаючи з другої половини XIX століття, на емпіричному рівні ставали предметом уваги в працях А. Рубінштейна, А. Серова, М. Балакірева, В. Одоєвського, К. Вебера, Н. Римського-Корсакова, В. Гутора, Н. Фіндейзена, Б. Яворського, Н. Брюсова, А. Гольденвейзера, Г. Нейгауза, Л. Баренбойма, Д. Кабалевського, З. Кодая, К. Орфа, М. Монтессорі, Ш. Судзукі. Однак у цих роботах розглядалися окремі сторони і аспекти музичного навчання і виховання (головним чином, дітей шкільного віку), а проблеми ефективності функціонування усіх рівнів музичної освіти залишалися в тіні.

Мета статті – розглянути діяльність баянно-акордеонних шкіл Сербії, визначити їх педагогічно-освітній профіль.

Виклад основного матеріалу. Музична діяльність серед мистецьких напрямків займає особливе положення, адже пов'язана із глибокою психофізіологічною реакцією людського організму на різноманіття оточуючого акустичного середовища. Ексклюзивні можливості музики зумовили складність і системну організованість її внутрішньої структури, без усвідомлення якої не можливо розуміння художніх, естетичних, духовних надбань музичного мистецтва.

Одним з найважливіших положень музичної педагогіки є положення про трикомпонентну структуру музичної діяльності – композиторської, виконавської, слухачької та їх внутрішні взаємозв'язки. До цієї тріади правомірно додати науково-дослідну, освітню та просвітницьку діяльність

музиканта-педагога, необхідну для адекватного функціонування музичного мистецтва в суспільстві. Отже, музична освіта, здатна забезпечити повноцінну підготовку композитора (творця музичних творів), виконавця як співавтора, інтерпретуючого авторський текст, компетентного слухача, що сприймає й оцінює творчі задуми того й іншого, і, нарешті, педагога, відповідального за виховання всіх позначених вище суб'єктів музичної діяльності, який відіграє ключову роль у реалізації соціально-культурного потенціалу музичного мистецтва.

Таким чином, найважливіше завдання музичної педагогіки полягає в аналізі та оцінці адекватності процесів функціонування музичної освіти, тенденцій її розвитку, забезпеченості необхідними умовами для перспективного впливу на підвищення музичної культури соціуму. У цьому сенсі організація і зміст музичної освіти, її принципи та методи, а також результати привертали увагу суспільства. Турбота про розвиток і вдосконалення професійної підготовки музикантів, поширення соціального кола освічених цінителів музики, любителів та пропагандистів-просвітителів незмінно супроводжувала історичний шлях розвитку сербської музичної освіти [2, 90].

А. Алексеев, А. Малиновська, Ю. Рагс визначили ідеальну освітню модель у вихованні музиканта-фахівця, яка побудована на спадкоємності ступенів музичної освіти (школа-училище-ВНЗ), підкреслюючи фундаментальне значення її початкового етапу. Ми розділяємо думку авторів щодо спадкоємності рівнів музичної освіти, уважаючи її структурну модель перспективним напрямом виховання музиканта: по-перше – індивідуальне навчання здійснюється одним викладачем, який усвідомлює та оцінює на кожному освітньому етапі професійний рівень учня; впроваджує технології для професійного розвитку музиканта в певній послідовності програмного навантаження; по-друге, – для кожного учня зміна викладача та вступ до іншого навчального закладу супроводжується певними психологічними труднощами та вимагають певного часу для адаптації учня до нових освітніх умов, педагога, його професійного іміджу тощо.

Усвідомлюючи пріоритетність єдності музичної освіти всіх рівнів у другій половині ХХ століття, що пов'язано з відкриттям останньої вищої ланки відбувається реорганізація структури сербської баянно-акордеонної школи, яка ґрунтується на засадах освітньої неподільності, переважно початкового та середнього рівня (початкова школа-середня школа + музична академія). Досвід Сербії в системі розбудови музичної освіти має неперевершені результати підготовки учнів, які останні роки займають

перші місця на Міжнародних конкурсах баяністів-акордеоністів у номінації «Юніор». У 2002 році на Міжнародному саміті баяністів-акордеоністів (Троссінген, Німеччина) сербська баянно-акордеонна школа визнана школою лідером у світовому музичному просторі.

На високому європейському рівні розпочала викладання баяна-акордеона В. Вукович-Терзіч у початковій музичній школі ім. С. Бенічкі (1959), одночасно відкрила спеціалізований клас у початковій музичній школі ім. К. Станковича (Белград, 1963), у якій до 1992 року займалась педагогічною та концертною діяльністю. За роки педагогічної роботи випустила більше ста випускників, які продовжили навчання у вищих навчальних закладах Росії, України, Канади, Словаччини. Її методи викладання не обмежувались опануванням ігрових рухів: педагогічна увага була зосереджена на послідовному розкритті художнього змісту твору, на вихованні естетичного виконання творів у відповідній артистичній манері, що відрізняло її учнів від інших виконавських шкіл. Творчий підхід до відбору навчального репертуару відмічався особливою музичною стилістикою та широкою обізнаністю оригінальних світових композицій, який Д. Міланович визначив як «синтез російської та німецької школи» [5, 9]. До 1980 року початкова музична школа ім. К. Станковича була безперечним центром баянно-акордеонної освіти, де навчались діти з різних областей Сербії.

У ці роки паралельно з музичною школою ім. К. Станковича розвивається ще один баянно-акордеонний центр – музична школа ім. І. Баїча (Новий Сад), яка мала високий рейтинг у вихованні баяністів-акордеоністів. Засновником баянно-акордеонної освіти була М. Барачков. За період педагогічної діяльності М. Барачков активно займалась популяризацією інструмента, завдяки чому постійно збільшувалась кількість учнів-баяністів, звернули увагу на баян-акордеон професійні композитори: Р. Бручі, І. Ковач, Н. Петрін, П. Озгіян, С. Дивякович, С. Шукляр, якими написано багато творів. Учні М. Барачков отримували нагороди на Міжнародних конкурсах, унаслідок чого стверджувалися позиції школи, відкривалися класи баяна-акордеона, збільшувалась кількість викладачів. Педагогічний принцип М. Барачков спирався на «колективний метод» у викладанні баяна-акордеона. Тобто, індивідуальні заняття у класі проходили у присутності трьох учнів, що, на думку викладача, виховує в учня «змагальний дух та почуття до колективу» [3, 8].

«Колективний метод» виховання з'являється в педагогічній діяльності М. Барачков після закінчення Берлінської музичної академії,

освітні традиції якої педагог активно впроваджувала у власні методи та підходи до навчання баяністів-акордеоністів.

У 1980 році відкривається баянно-акордеонна школа у м. Крагуєвац, яка за десять років існування стала провідним музичним центром Європи. Фундатор відділення баяна-акордеона в музичній школі – професор С. Лазаревич, його наступником та послідовником, після закінчення РАМ ім. Гнесіних став Р. Томіч, відомий педагог світового рівня, лауреат Міжнародного конкурсу баяністів-акордеоністів м. Клінгенталь (Німеччина), постійний член журі престижних світових конкурсів («Кубок світу», «Трофей світу», «Дні гармоніки», м. Клінгенталь). У 1980–1992 роках активно займається педагогічною діяльністю, підготував багатьох лауреатів на європейських змаганнях. Від 1993 року до сьогодні – директор музичної школи м. Крагуєвац, у 1998 році – професор музичних факультетів м. Крагуєвац, м. Белграда, Лукавіца (Боснія та Герцеговина).

Педагогічний профіль Р. Томіча характеризується новаторськими підходами у вихованні баяністів-акордеоністів, виконавський рівень його учнів дорівнюється до показників відомих світових музикантів, характеризується бездоганними технічними та технологічними якостями виконання, артистизмом, підвищеною емоційністю та чуттєвістю до художнього змісту твору. Головні принципи викладання Р. Томіча побудовані на асоціативному методі викладання баяна-акордеона. Основною його педагогічною позицією є виховання лідера, що базується на спортивно-змагальних підходах (технічність, стабільність виконання, віртуозність). Спортивно-змагальний характер відмічається в складності репертуару, але не в його кількості. Учень може вдосконалювати одну програму декілька років до рівня бездоганного виконання. До характерних ознак баянно-акордеонної школи Р. Томіча слід віднести «моделювання» сценічного образу в процесі виконання. Більшість викладачів сценічно-виконавський образ залишають за межами обговорення, уважаючи світ емоцій та почуттів інтимною сферою кожної особистості, яка розкривається або залишається «в собі» залежно від певної ситуації, темпераменту та психофізіологічних якостей учня. Педагогічна позиція Р. Томіча – виключення із традиційних канонів підготовки музиканта, який побудовано на принципах «режисювання» рухів виконавця, які обговорюються та фіксуються в процесі роботи над художнім змістом твору. Безумовно, результат такого педагогічного підходу має вражаючий ефект, але власна ініціатива учня залишається за межами уваги викладача. Виховання «лідера-чемпіона» – головне кредо баянно-акордеонної школи

м. Крагуєвац, яка на сьогодні має неперевершені показники у вихованні баяністів-акордеоністів.

Педагогічна діяльність Р. Томіча не обмежується саме вихованням баяністів-акордеоністів, ним організована незліченна кількість семінарів, майстер-класів, лекцій та конференцій по проблемам розвитку баянно-акордеонної освіти, організовані «Літні» та «Зимні» школи баяна-акордеона, куди запрошуються відомі педагоги, музиканти, композитори та виконавці [4, 20].

Паралельно з провідними баянно-акордеонними центрами Белграда та Крагуєваца в Сербії успішно діють: музична школа імені «М. Вукдраговіч» м. Шабац, яка представлена провідними фахівцями баяна-акордеона – З. Вуйовіч (випускник музично-педагогічного інституту м. Вороніж, Росія); М. Калічанін – випускник РАМ імені Гнесіних; В. Лазіч – випускник одеської національної музичної академії імені А. Нежданової, а також М. Євтіч, Г. Міхаїлович, Т. Радовановіч. Музична школа імені «М. Вукдраговіч» – провідний освітній баянно-акордеонний центр, в межах якого відбуваються численні семінари та концерти відомих баяністів-акордеоністів; Музична школа імені К. Манойлович м. Смедерево – представлена такими провідними педагогами баяна-акордеона, як директор школи М. Дойчінович, М. Ермаков, Г. Єрмаков, Р. Репустіч, С. Джуріч. Провідний центр баянно-акордеонної освіти, при якому проходить щорічний Міжнародний фестиваль «Дні гармоніки». Музична школа імені «С. Хрістіч» м. Крушевац – провідні педагоги: Г. Йовановіч, вищу освіту здобула в Мінській музичній національній академії (Білорусія); Г. Арсіч – вищу освіту здобув в Одеській національній музичній академії; А. Васіч – вищу освіту здобув у Київській національній музичній академії імені П. І. Чайковського.

Музична школа імені С. Мокраняц м. Кралево представлена провідним викладачем баяна-акордеона М. Стевановіч, яка останні десять років отримує високі показники на Міжнародних конкурсах. Музична школа імені С. Мокраняц м. Вранє – фундатором баянно-акордеонної освіти був Я. Раміч, у якості викладача працював до 1999 року, після чого займається музично-педагогічною діяльністю у Франції. З 1999 року клас баяна-акордеона викладають: Б. Манасієвіч, Д. Мілановіч, В. Васовіч, П. Костовіч. С. Радулович.

Музична школа імені «С. Бінічки» – клас баяна-акордеона викладають: Д. Мілановічем, випускник РАМ імені Гнесіних, автор багатьох наукових праць, у яких висвітлює проблеми розвитку баянно-

акордеонного мистецтва в Сербії, М. Стойкович. Б. Костіч, Н. Трайкович. Музична школа м. Ніш – представлена послідовниками української школи Тіаном та Предрагом Йованович, випускниками Київської національної музичної академії імені П. І. Чайковського, які підготували значну кількість лауреатів Міжнародних конкурсів баяністів-акордеоністів, виступили організаторами фестивалів та семінарів за участю провідних виконавців, співорганізатори Міжнародних освітніх проектів. Останніми досягненнями в цій галузі стала співпраця з Луганським національним університетом імені Тараса Шевченка, про що укладено відповідний договір.

Музична школа імені «С. Мокраняц» м. Пожаревац представлена видатним чеським педагогом баяна-акордеона М. Йанкехом, який підготував значну кількість лауреатів Міжнародних конкурсів, є організатором семінарів та майстер-класів майстрів баяна-акордеона.

Ми зупинились лише на деяких з музичних закладів і їх фундаторах, більш показових з огляду на проблему становлення сербської баянно-акордеонної школи, які зробили значний унесок у її розбудову у другій половині ХХ століття. Інші баянно-акордеонні школи працюють за схожими методиками викладання баяна-акордеона, ураховуючи технічне вдосконалення цього інструменту.

Що стосується організації музичної справи, то, як правило, положення відповідного статуту були зорієнтовані на виконання головної мети шкіл – удосконалення володіння баяна-акордеона; поєднання баянно-акордеонної підготовки з навчанням із інших музичних дисциплін – оркестру, ансамблю та теорії музики. Навчання гри на баяні-акордеоні здійснюється на трьох рівнях: початковому, середньому, які за структурою об'єднані в музично-освітній комплекс, і вищому.

Методичні системи сербських педагогів містять низку педагогічних позицій: індивідуальний підхід до визначення навчального репертуару кожного з учнів, урахування їх психофізіологічних особливостей, підпорядкування темпу у вивченні творів та їх готовності до публічного показу; наочність – ілюстрований показ педагога на інструменті, який широко використовується в сучасній методиці та отримав більш глибоке подальше теоретичне узагальнення процесів розвитку асоціативного мислення баяністів-акордеоністів.

Відрізняються технології сербських викладачів, які виховувались на педагогічних підходах української школи, побудованої на принципах: виховання якостей працездатності, вмінні долати труднощі, дисциплінувати свій розум, визначити мету та поступово рухатись до неї, навчити

виконавській техніці, яка спирається на відповідні прийоми і особливості підготовки до публічного виконання. Така педагогічна технологія сприяє розвитку впевненості в собі творчої особистості, вмінь презентувати власні ідеї та втілювати їх у самостійній педагогічній діяльності.

Висновки. У музичній освіті, навчанні гри на будь-якому музичному інструменті наголос зміщується на індивідуальність кожної особистості. Успіх навчання гри на баяні-акордеоні в значній мірі залежить від педагогічних ідей та методичних позицій видатних майстрів, педагогів, під професійним керівництвом яких відбувається оволодіння виконавськими технологіями. В історії розвитку баянно-акордеонна школа з розвинутою музичною системою (виконавство, викладання, компонування, методика викладання, дослідницька діяльність) стала свого роду інфраструктурою фахової діяльності педагога, творця специфічної, неповторної, навіть унікальної творчої атмосфери, в якій водночас відбувається творчо-професійне становлення особистості. Тобто, баянно-акордеонна школа є особливим творчим простором у музичних освітніх установах, у якому успадковуються традиції, трансформуються старі та народжуються нові ідеї, розкриваються творчі позиції молодих педагогів, стають відправними положеннями власних методико-технологічних систем послідовників баянно-акордеонних шкіл–лідерів.

Сербська баянно-акордеонна школа протягом ХХ століття пройшла шлях від інформативно-досвідного до національно-самодостатнього періоду з тенденцією подальшого розвитку накопиченого потенціалу для розкриття інтелектуально-творчих перспектив її представників, продовжувачів традицій кращих педагогів у ХХІ столітті, залишаючись сучасним, провідним науково-педагогічним та національним феноменом.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в дослідженні педагогічного досвіду видатних сербських педагогів, фундаторів та розбудовників національної баянно-акордеонної школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ракич З. Особенности развития баянно-акордеонной культуры Сербии : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. иск. : спец. 17.00.02 «Музыкальное искусство» / З. Ракич. – Москва, 2004. – 21 с.
2. Devic D. Skripta za studente / D. Devic // Etnomuzikologija. – Beograd : FMU, 1980. –154 s.
3. Devic D. Narodna muzika Crnorecja. Beograd: Kulturno-obrazovni centar Boljevac / D. Devic. Beograd : FMU, 1990. – 134 s.
4. Milanovic D. Harmonika u umetnickoj muzici u Srbiji / D. Milanovic. – Vranjaska Banja, 2011. – 139 s.
5. Terzic V. Izbor kompozicija za klavirsku harmoniku / V. Terzic. – Knjazevac : Nota, 1990. – 125 s.

РЕЗЮМЕ

Е. А. Устименко-Косорич. Баянно-аккордеонная панорама сербии: образовательно-педагогический аспект.

Статья посвящена исследованию развития сербской баянно-аккордеонной школы в различных контекстах: педагогической мысли, культурно-образовательных проблем, характерных тенденций. Каждый этап привнес содержательные дополнения, раскрывая динамику развития сербской баянно-аккордеонной школы от зарождения просветительских форм в контексте расцвета массового музицирования через становление педагогической деятельности и исполнительской практики отдельных лидеров, утверждение ее позиций в мировом пространстве, подъем продуктивного уровня инновационных педагогических технологий, творческой деятельности ее представителей.

Ключевые слова: баянно-аккордеонная школа, образование, методы, педагогические технологии, педагог, основатель, репертуар.

SUMMARY

O. Ustymenko-Kosorich. Accordeon snapshot of Serbia: educational and pedagogical aspects.

The article deals with the Serbian accordeon school and its development in various contexts: pedagogical thought, cultural and educational issues specific trends. Each stage brings substantial additions, revealing the dynamics of the Serbian accordeon school education from the birth of the forms in the context of mass flowering of music-making through the establishment of educational activities and performance practice of individual leaders, the statement of its position in space, raising the level of productive innovative educational technology, creative activities of its representatives.

Key words: accordeon school, education, methods, educational technology, teacher and founder of the repertoire.